

הרהורים בעקבות תרגיל „כרמל“

לסגר את השטח סיוור יסודי עוד לפני התחלת התמרון. על פי רוב היו המפקדים מחליטים מה יעשו מבלי להועץ במידה מספקת במחלקת-המודיעין שלהם. וכך קרה ברוב התמרונים משנים-עברו, שהמפקדים „פעלו יותר נגד השטח, מאשר נגד האויב שבשטח; תקפו גבעות ויעדים — תחת לתקוף אויב“. מעטים הם במסיבות כאלו הטורחים לנצל ניצול מלא תצפיות, סיורים ופטרולים, ורבים ה„רואים מהרהורי לבם“. כך נמצאה הכשרת-המודיעין לאנשי-המודיעין ולמפקדים כאחד לקויה-בחסר.

תקלה אחרת שהובחנה בשיטה זו — אי-התחשבות בית באש האויב. מצד אחד, מסגלים לעצמם הגייסות הממונעים והממוכנים ולזול באש האויב, ומהצד השני נוטה חיל-הרגלים לאבד את האמונה בערך פעולתו וביעילות נשקו. התוצאה היא שבמקרים רבים השתמשו באמצעי-לחימה אסורים וכשיטות לחימה אבסורדיות — ולא היה לאלידו של מנהל-התמרון להושיע. הרי שטמונה כאן סכנה אצל הגייסות כי תתהוו תמונה מסולפת של מציאות-המלחמה. גם חוסר המציאותיות שבהתפתחות ה„קרבות“ במשך התמרונים מהווה מגבלה שיש לעמוד עליה. בעיקר קובלים על כך גורמי-המודיעין, הטוענים בצדק, שעקב הקצב המהיר-מדי של הפעולות בתמ-

תכליתם העיקרית של תמרונים גייסות היא להכניס גם לקראת משימות של ממש, לבדוק כוונותם לקרב ולבחון את רמת האימון שהגיעו אליה. יש תמרון כולל, המפעיל את המכונה הצבאית כולה, והמתרגל אותה בכללותה, על חלקיה השונים; ויש תמרון מוגבל, המתרגל ובוחר יחידה — או פונקציה — מסוימת בלבד. בדיקה כעין זו מסתעפת לנושאי-משנה רבים, החל מיעילות הפיקוד, לדרגותיו השונות, וגמור ברמת אימונם של החייל הבודד והיחידה הקטנה.

ראשיתם של תמרונים בצורת הכשרת-גייסות נעוץ בחידושינו בשטח האימונים של הדוכס דה-ברוליי הצרפתי, אשר הנהיג בשנות השבעים של המאה ה-18 את המנהג של מחנות-קיץ ממושכים ושל עריכת תמרונים נרחבים, לצורך בדיקת הנחות מסוימות בתחום הטקטיקה או לגבי מבנה גופי-צבא. מאז הסתעף ענין התמרונים והפך לתורה שלמה, ומהווה פרק נכבד למדי בתכנית-הפעילות השנתית של כל צבא.

מבחינת אורת עריכתם של תמרונים מצויות שיטות שונות אשר את מקום-הבכורה ביניהם תופס „התמרון הדו-צדדי“. לשיטה זו שתי גירסאות. האחת מתמרנת שני „יריבים“ שההנחה לגביהם היא כי הם מכירים זה את זה, כאשר למבנה יחידותיהם, ארגונם, אורח הלחימה, שיטת המנהלה וכו', בשניה נערך התמרון נגד „מבוי אויב“, החותרים ליצג בהופעתם את האויב-הממשי.

עד פרוץ מלחמת-העולם השנייה נהגו צבאות העולם לתמרן גייסותיהם לפי השיטה הראשונה. אולם, עם תום המלחמה, לאחר שהוכחו-בעליל הליקויים שבשיטה זו, התחילו רבים לנהוג לפי שיטה חדשה — אשר תרגיל „כרמל“ הוכיח את יעילותה לאימון גייסותינו.

הליקויים בשיטה הישנה

המגבלה הבולטת המציינת את נוהג-התמרון הישן קודם, היא שבפני הגייסות והמפקדות של כ"א משני גופי-הצבא המתאמנים אין ניצב „אויב“ שהרכבו, מבנהו, ואורח-פעולתו זרים להם, ומחייבים מלאכה מדוקדקת של לימוד ומחשבה. כל משתתפי התמרון ידעו כרגיל שכוחות היריב מורכבים מחילות השונות להם-עצמם לכל דבר, לרוב הורשה כל צד

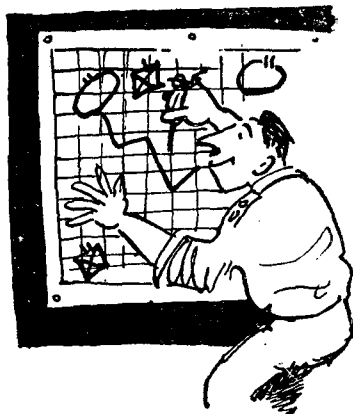
כיום — „גבורים“ אך מחור...?

— אולם בגבולותיה של מסגרת-התרגיל שתוכנה מראש. נראה, שמצד טיב הביצוע אפשר להגדיל את יעילות האימון, אם במקום התמרון הדו-צדדי הנושן יבוא התרגיל המבוקר, עם "מבימי-אויב". בתרגיל המבוקר מקבלת היחידה המתרגלת מדרג גבוה-יותר פקודת-מבצע המושתתת על רקע מודי-עיני מסוים. בתדריך-המודיעין מכניס הניסוח את אורת "ערפל-הקרב" השרוי למעשה בעת-מלחמה. מנהלת-התרגיל משתמשת ב"מבימי-האויב" המופי-עים ופועלים לפי הוראותיה, בשביל להביא את המתרגלים לידי הפעלה-מכוונת ולהטותם לביצוע אותן פעולות בטכניקה-של-לחימה הנדרשות לצורך בחינת הנושאים המסויימים שסומנו מראש; ובדרך זו בוחנת היא את כשירותה של היחידה המתרגלת. נמצא כי פעולת המתרגלים מוזרמת לאפיקים הרצויים, ומשימות התרגיל מושגות במדויק, ללא אותו מכלול-הליקויים שהזכרנו בתחילת דברינו.

התרגיל ולקחו

למתכנני תרגיל "כרמל", ולמבצעיו הלכה-למעשה, היו נהירים ליקויי השיטה הישנה. הם תהו על המקורות, ניתחו את הלקח שהושג עד כה, הוסיפו על תנופת המעשה גם תכנון טוב — והסיטו את מרכז הכובד של שיטת התמרונים אל התרגיל המבוקר, שבקרתו מושתתת על "מבימי אויב". אכן, היה שכר לפעולתם; השיטה היכיתה את יעילותה. עם זאת נתגלו בתרגיל מספר תקלות, שמן-הראוי לעמוד עליהן.

לכוחות "מבימי האויב" הצריכים ליצג מכל-הבחינות את האויב הצפוי לנו בעתיד, יש לשוות דמות של אויב-ממש, עם שפה ודגל משלו, ובעל המדים, התגור וסימני-הדרגה הדומים לאותם הנהגים באותה מדינה. יתר-על-כן, השיטות הטקטיות, המבנה ואורת-הנהלים חייבים להיות כאלה של אותו אויב אפשרי. ככל שנעשה "אויב" זה דומה יותר לאויב-שבמציאות, כן יגבר הגורם שיניע את

על המפה — זה יהיה המחלק שלי

רון נשאר הביצוע שטחי במידה מרובה. כך מסתלפת כל דמות המלחמה, והיחידות והמפקדים גם-יחד מתרגלים למושגים, שאין להם ולמציאות-המלחמה ולא כלום.

הקניית מושגים בלתי-נכונים

האויב שאנו עלולים להלחם בו, חימושו יהיה כפי-הנראה, חדיש ומשוכלל משלנו.

אמנם, את ערך הצבא קובעים גם גורמים אחרים, ללבד הגורמים החומריים — אבל ידיעת האפשרות של נחיתותנו החומרית מחיבת אותנו להרגיל את המפקד ואת החייל לדמותו האמיתית של האויב האפשרי, ולברר את אורת-הלחימה להדקרתו.

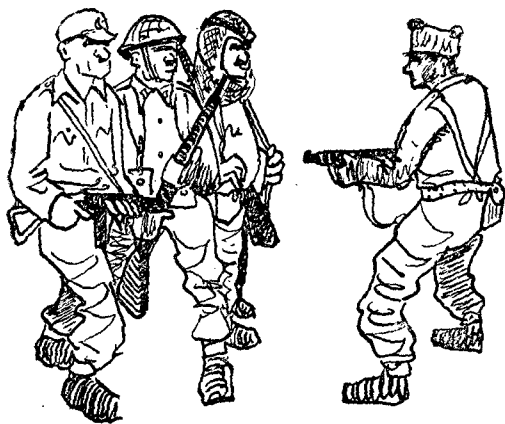
אם נתעלם מהצורך בהקניית מושגים אלה — עלול הלם מציאות-המלחמה על כל מוראותיה להיות מכריע בשעת טבילת-האש הראשונה של צבאנו. לכן מצפים הגייסות, ובצדק, כי התמרונים יעמידו אותם במצבי-לחימה של מלחמה ממש. בחוגים רחבים מציינים, שההתמודדות עם צד הדומה לך בצנידות, והפועל לפי שיטות-לחימתך, הוא משגה מצער, מתעה ומטעה, המוסיף ליצירת יחס של זלזול בתמרונים מצד הגייסות.

כאשר עמדו על מגבלות אלו באו לכלל מסקנה שיש צורך בשידוד מערכות, ונסתמנו מגמות לתיקונים:

ראשית: צריכים התרגילים בעבור כל יחידה שהיא — מחלקה, פלוגה, גדוד או חטיבה — להיות מוכנים להציג את היחידה הזאת במילוי תפקיד עצמאי, ולא כחלק של יחידה-מדומה גדולה יותר; כלל מועיל שני הוא, שהתרגילים צריכים להערך באופן שיהא למפקדים חופש פעולה ככל האפשר,

בשדה — היכן האויב?

„נעשה את ה„אויב“ דומה לאויב במציאות.“

שטחים מיוחדים לתמרונים, שיהיו חפזים ומאורגנים כהלכה, עם יעדים חפזים ומאורגנים, עם עמדות ותעלות קשר של ממש; וינתנו בהם מטרות דמות, אשר אפשר יהיה להעלותם, להורידם ולהניי עם ממקום למקום, לשם הדגמת תגובות אויב — נוסף להכנת הפירוטכנית המושלמת.

ולבסוף, באשר לריבוי הנושאים למבחן יאמר: — תפסת מרובה — לא תפסת. שעה שניגשים להכנת תרגיל-מבוקר, יש צורך להבהיר קודם כל ולדעת, מהי המטרה המונחת ביסודו, תמרון טוב צריך שיהיה מתוכנן במגמה להעמיד במבחן נושא מסוים, ולקח מבחן זה יהיה את הבסיס ללימוד. מכאן, שרצוי להציב לפני הכוחות המתמרנים בעיות שמספרן מוגבל, כדי שהבהירות תגבר על הערפול, ועמקות-החקר תעלה על השטחי והמופשט. בתמרונים כוחות האמנה האטלנטית — „תמרונים אוקטובר 1949“ — הועמדה למבחן בעיה אחת בלבד: „לבחון את החייל-הפרט, בפועלו בתוך יחידת-המשנה או הצות שלו — בשעה שהכלל הועמד בתנאים של פעולה במסגרת דיכוי-הבפועל“.

אכן, יש ורבים מדי אצלנו הנושאים העומדים למבחן, בעתיד יש להמנע מכך: — כי מאחר שאין אפשרות להגשימם ולבחנם כולם בפועל, לא נעשית לעתים אלא מחציתיה של העבודה שסומנה-מראש; ובאותם חלקי התכנית אשר לא היה סיפק לבצעם ולבדקם, יש ויוצא שכר התמרון מקופח.

היחידות ל„שחק“ את „משחק-המודיעין“. ולא-עוד, אלא ש„אויב“ עצמו (דהינו — מציגיו, אנשי גייסותינו) ילמד את דמותו ואורח פעולתו של האויב הצפוי-לנו-בפועל. אכן, יש לספק ל„מבמי-האויב“ את כל הדרוש להם לשם יצירת תמונת שדה-הקרב במילואה.

ענין שני שמן-הדין לענת בו, הוא מציאותיות שדה-הקרב. וזאת — במה שנוגע למרחב ולזמן, לאבידות באנשים ובחומרים, לקולות-הקרב והתרפרות ביעד. עד כה היה כרגיל קצב התמרונים מהיר מדי. המפקדים-היריבים היו מתנצחים איש עם רעהו, כשמגמתם לכבוש את היעד, או להגן עליה מבלי התחשב עם מציאות-הלחימה המשווערת. אף ענין האבידות לא קיבל לרוב את ביטוי הנכון; ועורקי-האספקה פעלו ללא דופי, למרות פעילות-איר מוגברת. כן לא נוסה ולא הועמד-במבחן הגורם האנושי כאשר האיש רעב, צמא, נתון לפגעי השמש וקור-הלילה, עיף עד אפיסת-כוחות — ובכל זאת מוסיף לבצע משימתו. יש ענין לצטט כאן את דברי פילדמרשל ויול על דרכו בניהול תרגיל ממין זה:

„בבוקרו של יום-התרגיל הודיע אחד מהשופטים למפקד גדוד כי שומע הוא אש-תותחים כבדה. על פני כל קו הצפון, הגדוד קיבל פקודת-התראה. מקץ רבע שעה באה ידיעה בטלפון ממטה-החטיבה, שהאויב פרץ דרך גדוד א'; כי פצועים נחשלים מן היחידה וזורמים ועוברים על-פני מטה החטיבה; כי המצב בשאר חלקי החזית הוא מעורפל; וכי המפקד צריך להתקדם עם גדודו, לבחור ולתפוס עמדה מתאימה, לשימקץ לכל פריצה נוספת ולכנס את הנחשלים של גדוד א'. עוד הידיעה נמסרה, והנה נשמע בטלפון קול נפץ, קול צעקה, ולאחר-מכן — דממה. מכאן יכול היה המפקד להסיק כי פגז פגע במטה-החטיבה. שני מטוסים ערכו התקפה בהנמיכס-טוס. השופט הוציא מיד כמה מן המפקדים מכלל-פעולה, בהניחו לקצין-המפקד לאסוף לו קבוצת מפקדים חדשה ולחזור על פקודותיו. משנתקרב הגדוד לעמדה שהוא נועד להחזיק בה, פגש בתהלוכה-ממש של נחשלים, כלירכב, ופצועים-מחלכים. וכך צריך היה הגדוד לא רק לתפוס עמדה, כי אם גם לאסוף את הנחשלים, לספל בפצועים — ומפקדתו חיבת היתה לעמוד על המצב מתוך מכול של הודעות מחזירות, הסותרות זו את זו“.

ככל שהפעולה תהא מלווה יותר בקולות נפץ וירי, אבק, בוך, עשן וערפל וכו' — כן יטב הדבר. סלעים, שוחות-ארטילריה, אדמה חרושה שבדרך ההתקדמות — רק ידיגמו ביתר-מציאותיות את הצפוי בקרב. משאלה זו מרמזת לאפשרות הכנת